

УДК 372.881.1(410)

Гриненко Д.В.

Hrynenko D.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ШКІЛЬНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

THE PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF THE MODERN FOREIGN LANGUAGES EDUCATION IN THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND

У статті розглядаються основні тенденції розвитку шкільної іношомовної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії, а також визначаються чинники, що зумовили ті чи інші зміни в іношомовній освітній політиці цієї країни, а саме впровадження оновлених освітніх програм, стандартів, вимог до роботи вчителя, застосування інтегрованого підходу до навчання, тощо. Доведений їх позитивний вплив на сприяння підвищенню рівня компетентності випускників британських шкіл та презентовані статистичні дані, що чітко демонструють позитивні тенденції у розвиткові процесу формування іношомовних комунікативних навичок школярів на різних етапах вивчення іноземних мов. Зважаючи на те, що розвиток британської іношомовної освіти не можна вважати однорідним та лінійним через поділ цієї країни на окремі частини (Англія, Шотландія, Уельс та Північна Ірландія), кожній з яких притаманні прийняття власних освітніх документів, автор статті висвітлює особливості розвитку іношомовної освіти кожної частини окремо, а також демонструє деякі спільні та відмінні риси, притаманні навчанню іноземних мов у кожній з них.

Окрім того, у статті визначаються цілі, що ставить перед собою британська іношомовна освіта, а також деякі інновації, що були у ній введені. Особливо яскраво ці зміни позначилися на впровадженні інтегрованого підходу до навчання, що забезпечує не лише удосконалення комунікативних навичок, а й допомагає водночас здобути практичні знання з інших предметів. Інноваційним стало й оцінювання навчальних досягнень учнів. Автор статті наводить сучасну схему такого оцінювання, що активно застосовується педагогами в процесі навчання учнів у школі та забезпечує точність оцінки результатів їх навчальної діяльності.

Ключові слова: *учень, школа, Великобританія, іношомовна освіта, освітні програми, інтегрований підхід, оцінка навчальних досягнень учнів, комунікативна компетентність, цілі навчання, результати навчання*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день постійні зміни в політичній, економічній та соціальній сферах життя суспільства зумовлюють нагальну необхідність удосконалення шкільної освіти, основною метою якої постає максимальна орієнтація на потреби індивідуума. В умовах сучасної глобалізації особливо актуальним є питання високого рівня ефективності процесу вивчення іноземних мов у середніх загальноосвітніх закладах, робота над яким проводиться урядами провідних країн світу, зокрема і Сполученого Королівства Великої Британії та Північній Ірландії. Характерними особливостями змін, що вже довели доцільність свого впровадження у британських школах, виявилися створення оновлених освітніх програм, вироблення нових вимог до знань учнів на кожному етапі їх навчання, «введення сучасної іноземної мови до стандарту початкової освіти, забезпечення інтегрованого підходу до навчання» [1, с. 63], застосування передових інформаційно-комунікативних технологій на уроці іноземної мови, підвищення якості роботи вчителів, а також уможливлення зростання рівня ефективності оцінювання навчальних досягнень учнів [2, с. 25].

Вивчення ж позитивного досвіду досліджуваної країни у цій сфері є особливо актуальним і зможе стати у нагоді для багатьох держав, у тому числі й для України.

Аналіз останніх досліджень. Питанню розвитку базової освіти у країнах ЄС і, зокрема, Великобританії присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних науковців як С. Андреев, Н. Балацька, В. Бейзеров, С. Вербицька, Т. Вудвард, Л. Волинець, М. Гаврилюк, К. Гаращук, Г. Єгоров, Н. Лавриченко, О. Локшина, Б. Мельниченко, О. Першукова, І. Постоленко, Дж. Річардс, К. Стеффенс, Н. Шеверун. Проблема удосконалення шкільної іншомовної освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, а також основні тенденції її розвитку висвітлені в працях І. Борисенко, М. Еванс, Л. Заболоцької, О. Козар, Н. Нікольської, О. Першукової, Д. Раяна, К. Рінджа, Т. Тінслі, Л. Фішер, І. Чистякової. Питання покращення ефективності роботи вчителя на уроці іноземної мови стало предметом наукового інтересу О. Бевза, К. Річардза. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення іноземних мов як однієї з найважливіших передумов ефективності навчання досліджували Р. Карнейро, В. Клайд, П. Лефрере, І. Малицька.

Однак вищезгадані дослідження не достатньо вичерпують питання удосконалення та розвитку іншомовної освіти у Великобританії, а тому воно потребує особливої уваги з боку сучасної педагогічної науки.

Мета статті полягає у виокремленні основних особливостей розвитку шкільної іншомовної освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, визначенні позитивного та негативного впливу, що справили ті чи інші зміни, задля можливого застосування зарубіжного досвіду у середніх загальноосвітніх закладах України.

Основна частина. Шкільна освіта Великобританії у ХХІ столітті – це, перш за все, освіта, націлена на формування випускника, компетентного у будь-якій сфері життя. З метою підтримки належного рівня навчання, а також забезпечення можливості його максимального вдосконалення уряд цієї країни впровадив низку оновлених освітніх програм. Зокрема, вони стосувалися сфери навчання іноземних мов, котрі вважалися однією з найменш перспективних галузей науки з огляду на можливість застосування учнями рідної англійської мови як універсальної у будь-якому куточку світу. Однак, незважаючи на досить високий рівень життя у цій країні (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії займає 6 місце у світі та 3 місце в Європі за рівнем розвитку економіки [7, с. 2]), необхідність подальшого економічного зростання як одного з ключових пріоритетів роботи уряду на початку ХХІ століття стає причиною усвідомлення недостатності вільного володіння випускником школи лише однією мовою. До основних факторів, котрі зумовили популяризацію предмету «Іноземна мова», слід віднести очевидність необхідності застосування двох або більше мов у процесі міжнародної комунікації, зростання кількості мультилінгвального населення, а також носіїв таких мов як арабська, іспанська, мови урду та гінді у всьому світі. Крім того, сучасні тенденції демонструють, що все більше важливих інтернет-ресурсів представляють свою інформацію не англійською, а іспанською, німецькою чи японською мовами [8, с. 11-12]. Цей чинник значно вплинув на необхідність вивчення іноземної мови в школі з огляду на потребу у використанні британцями Інтернету як невід'ємної частини ділового та повсякденного життя (близько 73% усього населення Великобританії хоча би раз на день користуються всесвітньою мережею [7, с. 2]). Важливою залишається й величезна популярність онлайн-торгівлі у цій країні, а також створення різноманітних соціальних мереж. Так дослідження продемонстрували, що 82% інтернет-користувачів регулярно купують ті чи інші товари онлайн [7, с. 2], а більш, ніж третина британського населення активно спілкується в Інтернеті за допомогою блогів чи соцмереж [7, с. 3]. З цих причин іншомовна освіта у Великобританії починає бути націленою на формування освіченого громадянина з толерантним ставленням до представників інших культур, «мобільного, завдяки опануванню іншомовним мовленням, готового до вільного пересування в межах ЄС та спілкування зі співрозмовниками, для яких виучувана мова є як рідною, так і іноземною, професійно конкурентоспроможного, ..., щоб витримувати

професійне суперництво з іншими спеціалістами в межах ЄС» [3, с. 102]. Високий рівень знань не лише дасть змогу вчитися та працювати в інших державах [5, с. 1], а й стати конкурентоздатним на ринку праці рідної країни.

При цьому іншомовна освіта Великобританії ставить перед собою такі цілі: навчити дітей розуміти усну та письмову мову, представлену в автентичних джерелах, грамотно відповідати на поставлені запитання; сформувати навички вільно, спонтанно та впевнено спілкуватися іноземною мовою, підбираючи при цьому лексичні одиниці, а саме слова, вирази та кліше, що найбільшою мірою відповідають стилю та жанру говоріння; навчити школярів створювати письмові тексти будь-якого об'єму, що можуть бути націлені на різноманітні типи аудиторії, правильно застосовуючи при цьому вивчені граматичні структури; розвинути уміння дитини правильно оцінити письмовий текст, написаний іноземною мовою [5, с. 1]; сформувати певні види компетентності, а саме лінгвістичну, дискурсивну, соціолінгвістичну та прагматичну компетентності [8, с. 142].

Аналіз тенденцій розвитку іншомовної освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії продемонстрував, що окрім формування оновлених цілей навчання, основоположним фактором, котрий значною мірою вплинув на ефективність навчання іноземних мов, стало введення цього предмету до програми початкової школи. Такі зміни зумовили зростання рівня сформованості іншомовної компетентності школярів. Піонером у цій сфері виявилася Шотландія, котра заявляла про таку необхідність ще у 1990 році, у той час як в Англії та Уельсі на цю проблему була зосереджена особлива увага лише у 2002 році, коли навчання іноземних мов у початковій школі стало ключовим компонентом Національної мовної стратегії [9, с. 37]. До 2007 року кількість початкових шкіл, що пропонували вивчати іноземну мову у відсотковому співвідношенні зростає з 20-25% до 56%. До 2010 року вже 92% середніх загальноосвітніх закладів визначали іноземну мову як обов'язковий предмет. У вересні 2014 року цей предмет починає входити до програми початкової освіти 100% шкіл [10, с. 37].

Єдиною частиною Великобританії, котра не підтримала подібних змін, виявилася Північна Ірландія. Розвиток іншомовної освіти на цій території полягав лише у розробці онлайн-ресурсів, призначених для вчителів французької, німецької, ірландської та іспанської мов.

Окрім того, слід відзначити важливий внесок упровадження інтегрованого підходу до навчання у розвиток британської іншомовної освіти. Доцільність подібних змін стала очевидною з огляду на переваги, які помітили як вчителі, так і учні під час його застосування у процесі вивчення тієї чи іншої іноземної мови. Було виявлено, що інтегрований підхід до навчання дає змогу не лише умотивувати школярів вивчати мову та застосовувати набуті навички на практиці, а й забезпечує наявність міжпредметних зв'язків у процесі вивчення. Прикладом ефективного застосування інтегрованого підходу стало заняття з французької мови тривалістю 45 хвилин в одній з британських шкіл [4, с. 218]. Так, на уроці школярам пропонують ознайомитися з основними відомостями про Антарктику. З метою максимальної мотивації учнів матеріал представляється у п'яти основних секціях: нові лексичні одиниці, що стосуються теми «Антарктика», географічні відомості про цей континент, зображення, створені на його території, а також відповідні вправи на перевірку знань мови. Домашнім завданням, яке учні повинні були підготувати на наступне заняття, стала проектна робота на тему, що вивчалася на уроці. Подібний план заняття може застосовуватися не лише на уроці французької, а й на занятті з будь-якої іншої іноземної мови. Таким чином, інтегрований підхід зумовлює зростання рівня самостійності кожного учня, у той же час надаючи вчителю змогу його постійного професійного розвитку, співпраці зі спеціалістами з інших галузей знань, розробки навчального плану, здатного задовольнити потреби учнів. Позитивні зрушення у галузі іншомовної освіти Великобританії стали очевидними й з огляду на зростання кількості учнів, котрі виявляють бажання вивчати іноземні мови [4, с. 218].

Так, сучасні дослідження британських науковців продемонстрували деякі особливості у виборі школярами тих чи інших мов. Найбільш популярною іноземною мовою виявилася

французька, оскільки $\frac{3}{4}$ британських шкіл пропонують саме цю мову для вивчення [9, с. 8]. Останнім часом усе популярнішою стає й іспанська мова (її вивчають у близько 37% державних та 48% приватних шкіл). Негативні тенденції спостерігаються у навчанні німецької мови; тут постає очевидним значний спад у процентному співвідношенні її вивчення [9, с. 8]. Арабська, італійська, японська, китайська та російська мови були названі такими, що найрідше вивчаються у британських школах і, як правило, входять до шкільної програми як факультативи [9, с. 8]. Крім того, згідно з статистичними даними дівчата більш сумлінно ставляться до вивчення мов, а також набагато частіше обирають для вивчення рідкісні мови, наприклад, мову урду, у той час, як хлопці вважають за необхідне вивчати китайську мову. Польська мова виявилася однаково популярною як серед хлопців, так і серед дівчат [9, с. 24].

Окрім необхідності максимально мотивувати учнів вивчати предмет «Іноземна мова», у процесі навчання іноземних мов особлива увага також зосереджується на функції британського вчителя. Згідно із сучасними стандартами від учителя вимагається створення такого навчального середовища, що стимулюватиме школяра до вивчення іноземної мови та базуватиметься на взаємоповазі у колективі. Він має ставити цілі, що відповідатимуть умінням та індивідуальним особливостям дітей, сприяти їх навчальним досягненням, усвідомлювати початковий рівень знань учнів та будувати навчальні плани згідно з цими даними, стимулювати дітей до відповідального ставлення до роботи та навчання, мати власний високий рівень знань та професіоналізму тощо [9, с. 10-11].

Кожен учитель повинен правильно оцінювати навчальні досягнення своїх учнів. Для цього рекомендується на кожному занятті презентувати дітям цілі уроку, а також стандарти, за якими оцінюється їх робота. Незамінною залишається так звана «стратегія світлофора», згідно з якою учень отримує можливість самостійно оцінити власні досягнення, використовуючи при цьому загальновідомі кольори світлофора: зелений – для високого рівня знань, жовтий – для середнього і червоний, відповідно, для навчальних досягнень низького рівня. Важливим аспектом у вивченні мови є й відсутність «підходу піднятої руки». Якщо раніше учень повинен був піднести руку, аби відповісти на запитання вчителя, виконати ту чи іншу вправу тощо, то сучасні педагоги наполягають на неефективності такого оцінювання і віддають перевагу називанню імені учня, котрий має виконати ту чи іншу навчальну діяльність без попереднього попередження [6, с. 11]. Такий спосіб уможливорює активну роботу всіх учнів у класі, а також стимулює школяра до вивчення усього необхідного матеріалу, а не презентації лише окремої її частини.

З метою підвищення рівня точності оцінювання, учителів також зобов'язують застосовувати не лише підсумковий, а й проміжний контроль. При цьому останній оцінюється як важливий засіб моніторингу навчання, що дає змогу виявити можливі негативи, котрі перешкоджають ефективному вивченню. У більшості випадків такий контроль здійснюється за стандартною схемою. Ми подаємо таку схему на прикладі навчання навичок усного говоріння (див. схему 1).

Схема 1

Така схема не є універсальною, однак вона дасть змогу значно вдосконалити процес оцінки навчальних досягнень учнів.

Отже, у XXI столітті іншомовна освіта Великої Британії та Північної Ірландії зазнала значних позитивних змін. Основними чинниками, котрі спричинили такий стрімкий розвиток, виявилися неможливість економічного зростання країни без спілкування з носіями інших мов, особливо арабської, китайської та японської, у різних сферах суспільного життя, а також популяризація різноманітних інтернет-ресурсів. Незважаючи на значні позитивні тенденції розвитку сфери іншомовної освіти у середніх загальноосвітніх закладах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії (упровадження інтегрованого підходу до навчання, створення оновлених програм та стандартів, введення іноземної мови до курикулуму, призначеного для початкової школи тощо), усе ж залишається необхідність подальшого удосконалення навчального процесу. В першу чергу, залишається необхідність збільшення академічного часу, відведеного для вивчення іноземної мови, проблема непропорційності показників навчальних досягнень хлопчиків та дівчаток, а також підвищення рівня кваліфікації вчителів.

Список використаних джерел

1. Борисенко І. Етапи розвитку курикулуму початкової освіти в Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії (Англія, Уельс) / І. Борисенко // Педагогічна компаративістика – 2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст : матеріали науково-практичного семінару. – Київ. – 2013. – С. 61-63
2. Волинець Л.Л. Світоглядний потенціал шкільної гуманітарної освіти в країнах ЄС та США : Монографія / Л.Л. Волинець, Н.М. Лавриченко, О.І. Локшина, Б.Ф. Мельниченко, О.О. Першукова, Н.В. Шеверун. Ін-т педагогіки НАПН України. – К., 2011. – 482 с.
3. Першукова О.О. Модернізація навчання іноземних мов у європейському освітньому просторі / О.О. Першукова // Порівняльно-педагогічні студії. – 2009. – №1. – С. 93-103
4. Folder Clare. Living Languages: An Integrated Approach to Teaching Foreign Languages in Secondary Schools / Clare Folder. – London: Routledge, 2013. – 304 p.
5. Languages programmes of study: key stage 2. National curriculum in England. – London, Department of Education, September 2013. – 3 p.
6. Looney Janet. What Works in Innovation in Education. England: Implementing Formative Assessment in a High Stakes Environment / Janet Looney, William Dylan. – OECD, 2014. – 15 p.
7. Spethman Martin. Globalization Partners International White Paper 2014. / Martin Spethman, Singh Nitish. – London: Globalization Partners International, 2014. – 14 p.
8. Swarbrick, Ann. Teaching Modern Foreign Languages in Secondary Schools: A Reader / Ann Swarbrick. – London: Routledge, 2013. – 336 p.
9. Teachers' Standards. Guidance for school leaders, school staff and governing bodies. – London, Department of Education, July 2011 (introduction updated June 2013). – 15 p.
10. Tinsley Teresa. Language Trends 2013/2014. The state of language learning in primary and secondary schools in England / T. Tinsley. – Berkshire: CfBT Education Trust, 2014. – 128 p.

In the article, the main tendencies of the development of the foreign languages education in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland are considered; moreover, the factors that predetermined that or another changes in the foreign languages policy of this state are determined. They included the implementation of the updated educational programs, standards, the requirements to the teachers' work, the integrated approach to teaching, etc. Besides, their positive influence on the promotion of the increase of the competence level of the British graduates was proved; the statistical data which demonstrate the positive tendencies in the development of the process of the formation of the foreign languages communicative skills of schoolchildren at different stages of learning foreign languages was represented. Taking into consideration

the fact that the development of the British foreign languages education can not be considered simultaneous and linear because of the division of this country in different parts (England, Scotland, Wales, and Northern Ireland), each of them is peculiar for the adoption of their own legislative documents, the author of the article defines the peculiarities of the development of the foreign languages education separately and demonstrates certain similarities and differences that are peculiar for teaching foreign languages in each of them.

Besides, in the article, the aims that are set by the British foreign languages education as well as the innovations which were implemented are determined. These changes had a considerable impact on the integrated teaching approaches which assures not only the communicative skills improvement but also promotes obtaining practical knowledge by pupils in other subjects. The assessment of the pupils' academic achievements became innovative, as well. The author of the article provides a modern scheme of such assessment which is actively used by the pedagogues in the process of teaching pupils at schools and promotes the accurateness of their academic results.

Key words: pupils, school, Great Britain, foreign languages education, educational programs, integrated approach, pupils' academic achievements assessment, communicative competence, academic aims, outcomes of teaching.

УДК 373.5.016:811.161.2'373.45

Гудима Н.В.

Nudyma N.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНА РОБОТА НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З ВИВЧЕННЯ ЗАПОЗИЧЕНОЇ ЛЕКСИКИ

LEXICOGRAPHICAL WORK AT THE UKRAINIAN LESSONS AIMED AT LOANWORDS LEARNING

Невід'ємною ознакою високої мовної культури є володіння лексичним багатством рідної мови. Вивчення лексики в освітньо-пізнавальному плані забезпечує засвоєння учнями наукових відомостей з лексикології, передбачених шкільною програмою. Учні знайомляться зі словом як лексичною одиницею, зі значенням слова, з лексичними шарами української мови з погляду походження і продуктивності вживання запозичених слів.

У статті проаналізовано лексикографічну роботу на уроках української мови з вивчення запозиченої лексики; встановлено, що запозичені лексеми ґрунтуються на позамовному, лексико-граматичному, семантичному, діахронічному принципах. Кожний із цих принципів забезпечує багатогранну роботу над словом як на уроках української мови, так і на уроках з інших предметів.

З'ясовано, що розвиткові практичних навичок під час вивчення запозиченої лексики в загально-освітній школі сприяють різні типи вправ із залученням відповідних словників. Запропоновано систему лексикографічних вправ для вивчення запозиченої лексики на уроках української мови.

Ключові слова: лексикологія, лексикографія, словник, урок української мови, запозичена лексика, вправа, слово, методика, вивчення.

Вивчення лексикології у шкільному процесі української мови посідає одне з провідних місць. Як навчальний предмет українська мова реалізує дві важливі соціально-буттєві функції розвитку школяра: функцію пізнання і налагодження комунікації з суспільством та функцію інтелектуального, духовно-морального, емоційного формування особистості. Оскільки обидві функції реалізуються засобом слова, то лексика відіграє першорядну роль у комунікативно спрямованому навчанні.